

Öğretmenlerin Okuma Alışkanlıkları¹

Necdet KONAN

Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi

Vuslat OĞUZ

Öğr. Gör. Dr., İnönü Üniversitesi

Öz: Bu araştırmanın temel amacı, öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Genel tarama modelindeki bu araştırmanın evrenini Malatya ili Merkez ilçede bulunan ilköğretim ve orta öğretim okullarındaki öğretmenler; örneklemini ise bu evrenden seçkisiz olarak belirlenen 463 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, “Öğretmenlerin Okuma Alışkanlıkları” anketi kullanılmıştır. Veriler, “Kay-Kare Testi (Chi-Square Test x²)” ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin % 59’unun düzenli olarak kitap okumadığı; % 55.1’inin bir önceki yıl 5’den az kitap okuduğu; yeterince okumaya engel olan en önemli faktör olarak % 50.5 ile zaman bulamamayı, % 26.8 ile okuma alışkanlığının yetersiz olmasını gösterdikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okuma alışkanlığı, öğretmen, lise, ilköğretim, ortaöğretim.

Reading Habits of Teachers

Abstract: The main purpose of this study is to determine the opinions of teachers concerning to their reading habits. The population of this general survey study consists of teachers from primary and high schools in the central district of Malatya; the sample consists of 463 teachers, randomly chosen from the population. "Teachers' Reading Habits" questionnaire was used as data collection tool. Data were analyzed using "Chi-Square Test X²". As a result of the analysis, it was determined that 59% of teachers had not read books regularly; 55.1% had read fewer than 5 books the previous year; as the most important factor preventing enough reading was unable to find time with 50.5%, poor reading habit with 26.8%.

Keywords: Reading habit, teacher, high school, primary school, secondary education.

GİRİŞ

Okuma, sistemli düşünebilme, duyuşsal ve bilişsel beceriler arasında mantıklı ilişkiler kurabilme yeteneğine sahip olma becerisi (Batur, Gülveren ve Bek, 2010: 34); dil kurallarına uyularak oluşturulmuş yazılı iletileri duyu

¹ 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

organları yoluyla algılayıp kavrama, anlamlandırma, yorumlama, düşünce üretme ve yargıya varma evrelerinden oluşan bir süreç (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008: 433) olarak nitelendirilmektedir. Çağdaş uygarlık değerlerinin oluşumunda, yayılmasında ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında en etkili araçlardan birisi olan okuma, aynı zamanda, bireye farklı bakış açıları kazandıran bir eylemdir (Temizkan ve Sallabaş, 2009: 158, 170). Okuma, bilgi edinmenin altyapısını oluşturmakla birlikte eleştirel düşünme ve yorum yapma gücünün temelini oluşturmakta (Ungan, 2008: 219), problemleri kavrama, analiz etme, sentez gücü ve değerlendirme gibi işlevleri olması nedeni ile kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesini de sağlamaktadır (Batur, vd., 2010: 34-35). Bu noktada, okuma alışkanlığı önemle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Okuma alışkanlığı, bireyin kişiliğini geliştiren, düşünce dağarcığını zenginleştiren ve dolayısıyla toplumda daha iyi bir yer edinmesini sağlayan en önemli araçtır (Yılmaz, 2006: 2). Okuma alışkanlığı, yaşam boyu öğrenmenin temelini oluşturması nedeniyle de önemlidir. Bireylerin yaşamları boyunca elde ettikleri bilgileri, becerileri, anlayışları güçlendirip arttıran ve aynı zamanda bu değerlerin bireysel ve toplumsal yaşama uyarlanmasına olanak sağlayan beceridir (Odabaş, vd., 2008: 432, 435).

Okuma alışkanlığının kazanılmasını etkileyen etmenler çok çeşitli gruplara ayrılabilir; ancak söz konusu alışkanlığın kazanılmasında bireyin çocukluk döneminde evde, okulda ve çevreden aldığı eğitimin rolü çok daha büyüktür (Odabaş 2003: 4). Ancak bireylerin okumaya zaman bulamamaları, kitapların fiyatlarının satın alınabilir düzeyde olmaması, kütüphane sayısının az olması gibi etmenler, okuma alışkanlığının yetersizliğine neden olarak gösterilmektedir (Batur, vd., 2010: 44). Okumaya duyulan gereksinimin az olması ya da hiç olmaması da okuma alışkanlığının kazanılmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Bircan ve Tekin, 1989: 396). Buna karşılık bireyin okuma alışkanlığına yönelik tutumları ve merakları, bireyin okumaya karşı güdülenmesini sağlayan önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır (Özbay, Bağcı ve Uyar, 2008: 120). Ayrıca, okumanın hem sürekli ve düzenli olarak tekrarlanması hem de irdeleyici ve eleştireli olması, nitelikli bir okuma alışkanlığı kazanmanın koşulları arasında yer almaktadır (Ersoy, 2007: 179).

Temelde, örgün eğitim sisteminde kazanılması beklenen bir beceri olarak nitelenen (Bircan ve Tekin, 1989: 400) okuma alışkanlığının çocuklara veya öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlerin rol modeli olmaları (Batur, vd., 2010: 36) beklenmektedir. Bu nedenle öncelikle saptanması gereken; öğretmenin okuma alışkanlığına sahip olup olmadığıdır (Özbay, vd., 2008: 120).

Öğretmenlerin, okuma alışkanlığı konusundaki olumlu tutumlarının, kişisel ve mesleki gelişimlerini olumlu yönde etkilemeleri beklenir. Böyle bir

öğretmen, öğrencileri için de okumaya karşı olumlu tutum geliştirerek onların kişisel gelişimlerine katkıda bulunabilir. Öğrenciler model aldıkları öğretmenin tutum ve davranışlarını benimsemekte, kazanımlarını ya kendi akranlarına ya da kendinden sonraki nesillere aktarmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, öğretmenlerin okuma alışkanlığına sahip olmalarının bir diğer önemi de ortaya çıkmaktadır.

Yapılan bazı araştırmalarda öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları (Batur, vd., 2010; Sevmez, 2009; Yalınkılıç, 2007; Yılmaz, 2006; Yılmaz, 2009) okuma alışkanlığına yönelik tutumları (Bozpolat, 2010; Mavi ve Çetin, 2009; Özbay, vd., 2008; Temizkan ve Sallabaş, 2009; Yılmaz ve Benli 2010) ve okumaya ilişkin görüşleri (Gömleksiz, 2004; Mavi ve Çetin, 2009) incelenmiştir. Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları ve okumaya karşı ilgilerinin karşılaştırıldığı (Saracaloğlu, Karasakaloğlu ve Aslantürk, 2010), iletişim ve problem çözme becerileri ile okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmalar (Saracaloğlu, Yenice ve Karasakaloğlu, 2009) da bulunmaktadır. Sağlam, Suna ve Çengelci (2008) tarafından yapılan bir diğer araştırmada, öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını etkileyen etmenlere ilişkin görüşleri ve önerileri incelenmiştir. Öğretmen adaylarına yönelik olarak yapılan çok sayıdaki araştırmaya karşın, öğretmenlerin okuma alışkanlıklarını konu edinen araştırmaların (Aslantürk, 2008; Karaşahin, 2009; Şahiner, 2005; Yılmaz, 2002) sayısının sınırlı olduğu dikkat çekmektedir.

Bu temel gerekçe ışığında yapılan bu araştırmada, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, ilköğretim ve ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, branşlarına, en son tamamladıkları öğrenim kurumlarına, öğrenim düzeylerine ve görev unvanlarındaki kademelerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Problem Cümlesi

İlköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşleri cinsiyetlerine, branşlarına, en son tamamladıkları öğrenim kurumuna, öğrenim düzeylerine ve görev unvanındaki toplam hizmet sürelerine (kıdem) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Alt Problemler

1. Öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşleri branşlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

3. Öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşleri en son tamamladıkları öğrenim kurumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşleri öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşleri görev unvanındaki toplam hizmet sürelerine (kıdemlerine) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Malatya ili Merkez ilçede bulunan ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma betimsel bir araştırmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Malatya ili Merkez ilçede bulunan ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmenler oluşturmaktadır. Evrenden seçkisiz olarak belirlenen öğretmenlerden veri toplama aracını yönergeye uygun ve eksiksiz olarak yanıtlayan 463'ü örnekleme oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve “Öğretmenlerin Okuma Alışkanlıkları” adlı iki bölümden oluşan veri toplama aracı ile toplanmıştır.

Veri Toplama Aracının Uygulanması

Veriler, Malatya ili Merkez ilçedeki ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmenlere anketin uygulanması ile elde edilmiştir. Anket, ilköğretim ve ortaöğretim okulların belirlenen salonlarında, araştırma ile ilgili gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenlere uygulanmıştır. Uygulamalar yaklaşık 10–15 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin cinsiyet, branş, en son tamamladıkları öğrenim kurumu, öğrenim düzeyi ve öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet süreleri (kıdem) arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla “İki Değişken İçin Kay-Kare Testi (Chi-Square Test χ^2)” kullanılmıştır. “İki Değişken İçin Kay-Kare Testi (Chi-Square Test χ^2)” iki sınıflı (kategorik) değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır. Analiz, biri sınıflı, diğer

sıralamalı olan iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını test etmek için de kullanılır (Büyüköztürk, 2009).

BULGULAR

Öğretmenlerin okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, branşlarına, en son tamamladıkları öğrenim kurumuna, öğrenim düzeylerine ve öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet sürelerine (kıdemlerine) göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1: “Düzenli Olarak Kitap Okuyabiliyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişkenler (n=463)	Düzenli Okuma				Toplam		χ^2	p
	Evet		Hayır		N	%		
	N	%	N	%	N	%		
Cinsiyet								
Kadın	89	47.6	98	52.4	187	100.0	5.57	.018*
Erkek	101	36.6	175	63.4	276	100.0		
Branş								
Sınıf Öğretmenliği	43	35.5	78	64.5	121	100.0	19.80	.001**
Matem. ve Fen Bil.	40	41.2	57	58.8	97	100.0		
Sosyal Bilimler	60	52.6	54	47.4	114	100.0		
Mesl. ve Tekn. Eğt.	19	30.6	43	69.4	62	100.0		
Güzel Sanatlar	11	26.2	31	73.8	42	100.0		
Yabancı Dil	17	63.0	10	37.0	27	100.0		
Öğrenim Kurumu								
Eğitim Fakültesi	145	40.5	213	59.5	358	100.0	0.18	.666
Diğerleri	45	42.9	60	57.1	105	100.0		
Öğrenim Durumu								
Ön Lisans	14	35.0	26	65.0	40	100.0	5.18	.075
Lisans	156	40.1	233	59.9	389	100.0		
Lisans Üstü	20	58.8	14	41.2	34	100.0		
Kıdem								
5 yıl ve altı	41	42.7	55	57.3	96	100.0	2.43	.657
6-10 yıl	64	43.8	82	56.2	146	100.0		
11-15 yıl	38	37.6	63	62.4	101	100.0		
16-20 yıl	28	43.8	36	56.3	64	100.0		
21 yıl ve üzeri	19	33.9	37	66.1	56	100.0		
Toplam	190	41.0	273	59.0	463	100.0		

*p<.05 **p<.01

Öğretmenlerin % 59'unun (273) düzenli olarak kitap okumadıkları, % 41'inin (190) ise düzenli kitap okudukları saptanmıştır.

Kadın öğretmenlerin % 47.6'sı (89) düzenli kitap okuduğunu belirtirken, erkek öğretmenlerde bu oran % 36.6 (101) ile daha düşük olarak görülmektedir.

KONAN, OĞUZ; Öğretmenlerin Okuma Alışkanlıkları

Kadın ve erkek öğretmenler arasında düzenli olarak kitap okuma oranı açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(1)=5.57$, $p<.05$]. Yabancı dil branşındaki öğretmenlerin düzenli olarak kitap okuma oranları (% 63.0); Sosyal Bilimler (% 52.6), Matematik ve Fen Bilimleri (% 41.2), Sınıf Öğretmenliği (% 35.5), Mesleki ve Teknik Eğitim (% 30.6) ile Güzel Sanatlar (% 26.2) branşındaki öğretmenlerin düzenli kitap okuma oranlarından daha yüksektir. Öğretmenlerin branşı ve düzenli kitap okumaları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır [$\chi^2(5)=19.80$, $p<.01$]. Öğretmenlerin düzenli olarak kitap okuma oranı açısından en son tamamladıkları öğrenim kurumu, öğrenim durumu ve kıdem arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 2: “Bir Önceki Yıl Kaç Kitap Okudunuz?” Sorusuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişkenler (n=463)	Yılda Okuma Düzeyi						Toplam		χ^2	p
	Az Düz. Ok. (5'ten az)		Orta Düz. Ok. (6-20)		Çok Ok. (21'den çok)		N	%		
	N	%	N	%	N	%				
Cinsiyet										
Kadın	97	51.9	87	46.5	3	1.6	187	100.0	4.27	.118
Erkek	158	57.2	107	38.8	11	4.0	276	100.0		
Branş										
Sınıf Öğretmenliği	70	57.9	49	40.5	2	1.7	121	100.0		
Matem. ve Fen Bil.	53	54.6	43	44.3	1	1.0	97	100.0		
Sosyal Bilimler	50	43.9	55	48.2	9	7.9	114	100.0		
Mesl. ve Tekn. Eğt.	40	64.5	22	35.5	0	0.0	62	100.0		
Güzel Sanatlar	28	66.7	14	33.3	0	0.0	42	100.0		
Yabancı Dil	14	51.9	11	40.7	2	7.4	27	100.0		
Öğrenim Kurumu										
Eğitim Fakültesi	203	56.7	144	40.2	11	3.1	358	100.0	1.83	.400
Diğerleri	52	49.5	50	47.6	3	2.9	105	100.0		
Öğrenim Durumu										
Ön Lisans	23	57.5	17	42.5	0	0.0	40	100.0		
Lisans	214	55.0	164	42.2	11	2.8	389	100.0		
Lisans Üstü	18	52.9	13	38.2	3	8.8	34	100.0		
Kıdem										
5 yıl ve altı	56	58.3	38	39.6	2	2.1	96	100.0		
6-10 yıl	77	52.7	64	43.8	5	3.4	146	100.0		
11-15 yıl	53	52.5	44	43.6	4	4.0	101	100.0		
16-20 yıl	34	53.1	27	42.2	3	4.7	64	100.0		
21 yıl ve üzeri	35	62.5	21	37.5	0	0.0	56	100.0		
Toplam	255	55.1	194	41.9	14	3.0	463	100.0		

Öğretmenlerin % 55.1'i (255) bir önceki yıl 5'den az kitap okuduğunu, % 41.9'u (194) bir önceki yıl 6-20 adet arası kitap okuduğunu, % 3'ü ise (14) bir önceki yıl 21'den çok kitap okuduğunu belirtmiştir.

Tablo 3: “Kitap Hediye Etme Alışkanlığınız Var mı?” Sorusuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişkenler (n=463)	Kitap Hediye Etme Alışkanlığı										x ²	p
	H.Fırsatta		Çoğunlukla		Bazen		Nadiren		Hiç Yok			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet												
Kadın	17	9.1	38	20.3	97	51.9	27	14.4	8	4.3	187	100
Erkek	13	4.7	33	12.0	140	50.7	75	27.2	15	5.4	276	100
Branş												
Sınıf Öğretmenliği	8	6.6	18	14.9	66	54.5	26	21.5	3	2.5	121	100
Matem. ve Fen Bil.	5	5.2	13	13.4	52	53.6	23	23.7	4	4.1	97	100
Sosyal Bilimler	10	8.8	20	17.5	55	48.2	25	21.9	4	3.5	114	100
Mesl. ve Tekn.Eğt.	1	1.6	6	9.7	37	59.7	14	22.6	4	6.5	62	100
Güzel Sanatlar	2	4.8	7	16.7	17	40.5	11	26.2	5	11.9	42	100
Yabancı Dil	4	14.8	7	25.9	10	37.0	3	11.1	3	11.1	27	100
Öğrenim Kurumu												
Eğitim Fakültesi	24	6.7	55	15.4	182	50.8	76	21.2	21	5.9	358	100
Diğerleri	6	5.7	16	15.2	55	52.4	26	24.8	2	1.9	105	100
Öğrenim Durumu												
Ön Lisans	1	2.5	8	20.0	25	62.5	4	10.0	2	5.0	40	100
Lisans	28	7.2	58	14.9	192	49.4	91	23.4	20	5.1	389	100
Lisans Üstü	1	2.9	5	14.7	20	58.8	7	20.6	1	2.9	34	100
Kıdem												
5 yıl ve altı	5	5.2	12	12.5	49	51.0	23	24.0	7	7.3	96	100
6-10 yıl	8	5.5	25	17.1	76	52.1	31	21.2	6	4.1	146	100
11-15 yıl	6	5.9	17	16.8	44	43.6	27	26.7	7	6.9	101	100
16-20 yıl	8	12.5	8	12.5	34	53.1	12	18.8	2	3.1	64	100
21 yıl ve üzeri	3	5.4	9	16.1	34	60.7	9	16.1	1	1.8	56	100
Toplam	30	6.5	71	15.3	237	51.2	102	22.0	23	5.0	463	100

*p<.01

Tablo 3’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin % 6.5’inin (30) her fırsatta, % 15.3’ünün (71) çoğunlukla, % 51.2’sinin (237) bazen, % 22’sinin (102) nadiren kitap hediye etme alışkanlığı olduğu; % 5’inin (23) ise kitap hediye etme alışkanlığının hiç olmadığı belirlenmiştir. Kadın öğretmenlerin % 9.1’i (17) her fırsatta kitap hediye ederken, erkek öğretmenlerde bu oran % 4.7 (13) ile daha düşüktür. Kadın öğretmenlerin çoğunlukla kitap hediye etme oranları (% 20.3), erkek öğretmenlerin çoğunlukla kitap hediye etme oranlarından (% 12.0) daha yüksektir. Bu bulgulara göre kadınlar erkeklere göre daha sık kitap hediye etmektedirler. Farklı cinsiyetteki öğretmenlerin kitap hediye etme alışkanlığına ilişkin görüşlerinde gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur [$\chi^2(4)=16.92$, $p<.01$].

“Kitap seçerken en çok neye dikkat edersiniz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin % 21’nin (97) yazarına, % 70’inin (324) konusuna, % 8.4’ünün (39) arkadaşlarının önerisine, % 0.6’sının (3) fiyatına dikkat ettiği belirlenmiştir.

Tablo 4: “Seyahatleriniz Süresinde Yanınızda Kitap, Dergi, Gazete gibi Yayınları Alır mısınız?” Sorusuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişkenler (n=463)	Seyahat Sırasında Yayın Alma										χ^2	p
	Her Zaman		Çoğunlukla		Bazen		Nadiren		Hiç Yok			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet												
Kadın	43	23.0	63	33.7	57	30.5	15	8.0	9	4.8	187	100
Erkek	40	14.5	82	29.7	91	33.0	46	16.7	17	6.2	276	100
Branş												
Sınıf Öğretmenliği	15	12.4	38	31.4	38	31.4	21	17.4	9	7.4	121	100
Mat. ve Fen Bil.	11	11.3	31	32.0	34	35.1	16	16.5	5	5.2	97	100
Sosyal Bilimler	29	25.4	38	33.3	35	30.7	11	9.6	1	0.9	114	100
Mes.ve Tekn.Eğt.	11	17.7	17	27.4	20	32.3	8	12.9	6	9.7	62	100
Güzel Sanatlar	8	19.0	12	28.6	15	35.7	4	9.5	3	7.1	42	100
Yabancı Dil	9	33.3	9	33.3	6	22.2	1	3.7	2	7.4	27	100
Öğrenim Kurumu												
Eğitim Fakültesi	68	19.0	110	30.7	108	30.2	49	13.7	23	6.4	358	100
Diğerleri	15	14.3	35	33.3	40	38.1	12	11.4	3	2.9	105	100
Öğrenim Durumu												
Ön Lisans	5	12.5	10	25.0	17	42.5	5	12.5	3	7.5	40	100
Lisans	69	17.7	122	31.4	121	31.1	54	13.9	23	5.9	389	100
Lisans Üstü	9	26.5	13	38.2	10	29.4	2	5.9	0	0.0	34	100
Kıdem												
5 yıl ve altı	15	15.6	33	34.4	28	29.2	15	15.6	5	5.2	96	100
6-10 yıl	30	20.5	51	34.9	41	28.1	18	12.3	6	4.1	146	100
11-15 yıl	22	21.8	25	24.8	30	29.7	15	14.9	9	8.9	101	100
16-20 yıl	11	17.2	17	26.6	23	35.9	10	15.6	3	4.7	64	100
21 yıl ve üzeri	5	8.9	19	33.9	26	46.4	3	5.4	3	5.4	56	100
Toplam	83	17.9	145	31.3	148	32.0	61	13.2	26	5.6	463	100

*p<.05

Tablo 4’de, seyahat sırasında her zaman yanında herhangi bir yayın alan öğretmenlerin oranının % 17.9 (83), çoğunlukla yayın alanların oranının % 31.3 (145), bazen alanların oranının % 32 (148), nadiren alanların oranının % 13.2 (61) olduğu; hiç yayın almayanların oranının ise % 5.6 (26) olduğu görülmektedir. Seyahat sırasında çoğunlukla yanında herhangi bir yayın alanların oranı kadın öğretmenlerde % 33.7 (63) iken, bu oranın erkek öğretmenlerde % 29.7’ye (82) düştüğü; her zaman yayın alanların oranı erkek öğretmenlerde % 14.5 (40) iken, bu oranın kadın öğretmenlerde % 23’e (43) yükseldiği görülmektedir. Cinsiyet ve seyahat sırasında yayın alma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur [$\chi^2(4)=11.95$, p<.05].

“Gazete, dergi, kitap vb. okunmasına günde ortalama ne kadar süre ayırabiliyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin gazete, dergi, kitap vb. okumaya ayırdıkları süre 30 dakika ve altı ayıranlar % 34.1 (115), 1 saat ayıranlar % 38.9 (131), 1.5 saat ayıranlar % 7.1

(24) , 2 saat ayıranlar % 13.4 (45), 2.5 saat ayıranlar % 0.9 (3), 3 saat ayıranlar % 3.9 (13), 4 saat ayıranlar % 1.8 (6) olarak belirlenmiştir.

“Ne kadar sıklıkla gazete okuyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin % 41’inin (190) düzenli olarak her gün, % 31.3’ünün (145) sıklıkla, % 26.6’sının (123) ara sıra gazete okuduğu, % 1.1’inin (5) ise hiç gazete okumadığı belirlenmiştir.

Tablo 5: “Yeterince Okumanıza Engel Olan En Önemli Faktör Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişkenler (n=463)	Okumaya Engel Faktörler												x ²	p		
	O. Alışk. Yetersiz.		Zaman				Önceliği				Tv/İnternet Tercihi				Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%				
Cinsiyet																
Kadın	40	21.4	115	61.5	8	4.3	4	2.1	20	10.7	187	100	16.26	.003*		
Erkek	84	30.4	119	43.1	25	9.1	11	4.0	37	13.4	276	100				
Branş																
Sınıf Öğretmenl.	30	24.8	59	48.8	8	6.6	5	4.1	19	15.7	121	100				
Mat. ve Fen Bil.	31	32.0	47	48.5	6	6.2	3	3.1	10	10.3	97	100				
Sosyal Bilimler	28	24.6	66	57.9	12	10.5	0	0.0	8	7.0	114	100				
Mes.ve Tek.Eğt.	18	29.0	26	41.9	3	4.8	4	6.5	11	17.7	62	100				
Güzel Sanatlar	15	35.7	17	40.5	2	4.8	3	7.1	5	11.9	42	100				
Yabancı Dil	2	7.4	19	70.4	2	7.4	0	0.0	4	14.8	27	100				
Öğrenim Kurumu																
Eğitim Fakültesi	94	26.3	182	50.8	24	6.7	11	3.1	47	13.1	358	100	1.58	.812		
Diğerleri	30	28.6	52	49.5	9	8.6	4	3.8	10	9.5	105	100				
Öğrenim Durumu																
Ön Lisans	6	15.0	22	55.0	5	12.5	2	5.0	5	12.5	40	100				
Lisans	113	29.0	193	49.6	25	6.4	11	2.8	47	12.1	389	100				
Lisans Üstü	5	14.7	19	55.9	3	8.8	2	5.9	5	14.7	34	100				
Kıdem																
5 yıl ve altı	21	21.9	49	51.0	7	7.3	3	3.1	16	16.7	96	100				
6-10 yıl	50	34.2	71	48.6	9	6.2	2	1.4	14	9.6	146	100				
11-15 yıl	28	27.7	52	51.5	4	4.0	3	3.0	14	13.9	101	100				
16-20 yıl	17	26.6	30	46.9	7	10.9	3	4.7	7	10.9	64	100				
21 yıl ve üzeri	8	14.3	32	57.1	6	10.7	4	7.1	6	10.7	56	100				
Toplam	124	26.8	234	50.5	33	7.1	15	3.2	57	12.3	463	100				

*p<.0.01

Öğretmenlerin, yeterince okumaya engel olan en önemli faktör olarak % 50.5 ile (234) zaman bulamadığını, % 26.8 ile (124) okuma alışkanlığının yetersiz olduğunu, % 12.3 ile (57) tv/interneti tercih ettiğini, % 7.1 ile (33) kitap/dergiyi pahalı bulduğunu ve % 3.2’si (15) ise kendisi için önceliği olmadığını belirtmiştir.

Okumaya engel olan faktörlerin nedeni olarak kadın öğretmenlerin okumaya zaman bulamama oranları (% 61.5) erkek öğretmenlerin okumaya zaman bulamama oranlarından (% 43.1) yüksektir. Erkek öğretmenlerin okumaya engel faktörler açısından okuma alışkanlığının yetersiz olduğuna ilişkin oranları (% 30.4), kadın öğretmenlerin oranlarına göre (% 21.4) daha yüksektir. Öğretmenlerin okumaya engel faktörler konusundaki görüşlerine ilişkin olarak cinsiyetler arası fark anlamlı bulunmuştur [$\chi^2(4)=16.26, p<.01$].

Öğrenim kurumu ve okumaya engel faktörler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır [$\chi^2(4)=1.58, p>.05$].

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlerin % 59'u düzenli olarak kitap okumadığını, % 41'i ise düzenli kitap okuduğunu belirtmiştir. Bu sonuç, öğretmenler arasında düzenli olarak kitap okuma alışkanlığının ne kadar düşük oranlarda olduğunu göstermektedir. Yılmaz (2002) tarafından yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin % 50.4'ünün düzenli olarak kitap okuduğu, % 49.6'sının ise düzenli olarak kitap okumadığı belirlenmiştir. Yılmaz (2002)'in araştırma sonucu, bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir. Kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde kitap okudukları belirlenmiştir. Kadın ve erkek öğretmenler arasında düzenli olarak kitap okuma oranı açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarının incelendiği farklı araştırmalarda da okumaya karşı tutum puanlarının kız öğrenciler lehine anlamlı olarak değiştiği sonucuna ulaşılmıştır (Batur, vd., 2010: 39; Özbay, vd., 2008: 125; Saracaloğlu, vd., 2009: 174; Saracaloğlu, vd., 2010: 462). Yabancı dil branşındaki öğretmenler, diğer branştaki öğretmenlere göre daha yüksek oranda düzenli olarak kitap okumaktadırlar. Öğretmenlerin branşı ve düzenli kitap okumaları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<.01$).

Öğretmenlerin % 55.1'i (255) bir önceki yıl 5'den az kitap okuduğunu, % 41.9'u (194) bir önceki yıl 6-20 adet arası kitap okuduğunu, % 3'ü ise (14) bir önceki yıl 21'den çok kitap okuduğunu belirtmiştir. Cinsiyet ve öğrenim kurumu ile bir yılda okunan kitap sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$). Odabaş, vd. (2008: 446) tarafından yapılan araştırmada da cinsiyet ile bir önceki yılda okunan kitap sayısı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Öğretmenlerin % 6.5'inin her fırsatta, % 15.3'ünün çoğunlukla, % 51.2'sinin bazen, % 22'sinin nadiren kitap hediye etme alışkanlığı olduğu; % 5'inin ise kitap hediye etme alışkanlığının hiç olmadığı belirlenmiştir. Kadınlar erkeklere göre daha sık kitap hediye etmektedirler. Farklı cinsiyetteki öğretmenlerin kitap hediye etme alışkanlığına ilişkin görüşlerinde gözlenen farkın anlamlı olduğu

bulunmuştur ($p<.01$). Kadınların cinsiyetlerine özgü olarak erkeklere göre daha fazla hediye alma alışkanlıklarının olduğu gözlenmektedir. Bu durum, kadınların erkeklere göre, hediye alırken, kitap hediye etme alışkanlıklarının daha fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bulgular genel olarak incelendiğinde ise, kadın ve erkek öğretmenlerin kitap hediye etme alışkanlığının bazen düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir.

Kitap seçerken, öğretmenlerin % 70'inin konusuna, % 21'nin yazarına, % 8.4'ünün arkadaşlarının önerisine, % 0.6'sının fiyatına dikkat ettiği belirlenmiştir. Öğretmen ve öğretmen adayları da kitap seçerken ilk sırada, % 70'lere varan oranda konusuna, ikinci sırada ise % 21'lere varan oranda yazarına dikkat etmektedirler (Geçgel ve Burgul, 2009).

Seyahat sırasında, her zaman, yanına herhangi bir yayın alan öğretmenlerin oranının % 17.9, çoğunlukla yayın alanların oranının % 31.3, bazen alanların oranının % 32, nadiren alanların oranının % 13.2 olduğu; hiç yayın almayanların oranının ise % 5.6 olduğu belirlenmiştir. Seyahat sırasında yayın alma konusunda kadın öğretmenler erkek öğretmenlerden çoğunlukla ve her zaman düzeylerinde, daha yüksek oranlarda yayın almaktadırlar. Öğretmenlerin cinsiyetleri ile seyahat sırasında yanlarına yayın alma arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Araştırmada, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre anlamlı ve yüksek oranda, düzenli olarak kitap okudukları bulunmuştur. Bu bulgunun, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre seyahat sırasında yanlarına yayın almaları bulgusunu desteklediği söylenebilir.

“Gazete, dergi, kitap vb. okunmasına günde ortalama ne kadar süre ayırabiliyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin gazete, dergi, kitap vb. okumaya ayırdıkları süre 30 dakika ve altı ayıranlar % 34.1, 1 saat ayıranlar % 38.9, 1.5 saat ayıranlar % 7.1, 2 saat ayıranlar % 13.4, 2.5 saat ayıranlar % 0.9, 3 saat ayıranlar % 3.9, 4 saat ayıranlar % 1.8 olarak belirlenmiştir.

“Ne kadar sıklıkla gazete okuyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin % 41'inin düzenli olarak her gün, % 31.3'ünün sıklıkla, % 26.6'sının ara sıra gazete okuduğu, % 1.1'inin ise hiç gazete okumadığı belirlenmiştir.

Öğretmenler, yeterince okumaya engel olan en önemli faktör olarak % 50.5 ile zaman bulamamayı, % 26.8 ile okuma alışkanlığının yetersiz olmasını, % 12.3 ile tv/interneti tercih etmesini, % 7.1 ile kitap/dergiyi pahalı bulmasını ve % 3.2'si ise kendisi için önceliği olmamasını göstermişlerdir. Okumaya engel faktörler açısından araştırma sonuçları incelendiğinde, kadın öğretmenlerin okumaya zaman bulamama oranlarının erkek öğretmenlere göre yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, erkek öğretmenlerin okuma alışkanlıkları kadın

öğretmenlere göre daha azdır. Öğretmenlerin okumaya engel faktörler konusundaki görüşlerine ilişkin olarak cinsiyetler arası fark anlamlı bulunmuştur ($p<.01$). Kadınların toplumda üstlendikleri roller nedeniyle, ev ile ilgili sorumlulukları daha üst düzeyde olmaktadır. Çalışan kadın rolü bu rollere eklendiğinde kadın öğretmenler, üstlendikleri sorumluluklar dışında başka bir faaliyete (kitap okumak gibi) zaman bulmakta zorlanıyor olabilir. Erkek öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık çıkmasının olası nedenlerinden biri bu olabilir.

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin okuma alışkanlıklarının yeterli olmadığı söylenebilir. Ülke olarak arzu edilir bir okuma alışkanlığının kazanılması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi için öncelikli sorumluluk daha çok Milli Eğitim Bakanlığına aittir. Milli Eğitim Bakanlığının bu yönde oluşturacağı politikaların temel uygulayıcıları ise öğretmenlerdir. Öğretmenlerin öğrencilerine, meslektaşlarına ve okulun bulunduğu yakın çevresine, okuma alışkanlıklarıyla örnek olması beklenir. Özellikle ilköğretim ve ortaöğretim okulu öğrencilerinin öğretmenlerini rol model olarak almaları bu sorumluluğu daha da artırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, araştırmadan elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

1. Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye genelinde, Milli Eğitim Müdürlükleri il düzeyinde, ilköğretim ve ortaöğretim okulu müdürleri okul düzeyinde öğretmenlerince en çok okunan, önerilen yayınlar listesini, periyodik olarak hazırlayıp öğretmenlerinin de haberdar olmasını sağlayacak biçimde duyurabilir.
2. İlköğretim ve ortaöğretim okulu öğretmenlerine yönelik popüler, güncel ve mesleki yayınlar, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, internet ortamında düzenli ve sürekli olarak tanıtılmalı ve bunlara ulaşma yolları kolaylaştırılarak edinmeleri özendirilmelidir.
3. Öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine katkıda bulunabilecek yayınlara, Milli Eğitim Bakanlığı'nın finansal desteği sağlanarak, ederi açısından yaşanan engellerin aşılmasına olanak yaratılmalıdır.
4. Öğretmenlere, okumalarına daha fazla zaman ayırabilmeleri için, etkili zaman yönetimi konulu hizmet içi eğitimi verilmelidir.
5. İlköğretim ve ortaöğretim okulu öğretmenlerine okuma teknik ve stratejilerini geliştirecek hızlı okuma kursları düzenlenmelidir.
6. Öğretmenlerin okuma alışkanlığının düşük olmasının nedenlerini ve olası çözüm yollarını belirlemeyi amaçlayan nitel ve nicel araştırmalar yapılabilir.
7. İlköğretim ve ortaöğretim okulu yöneticilerinin okuma alışkanlıkları araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Aslantürk, E. (2008). **Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının okuma ilgi ve alışkanlıklarının karşılaştırılması** (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Batur, Z., Gülveren, H. ve Bek, H. (2010). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma: Uşak Eğitim Fakültesi örneği, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3(1), 32-49.
- Bircan, İ. ve Tekin, M. (1989). Türkiye’de okuma alışkanlığının azalması sorunu ve çözüm yolları. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 22(1), 393-410.
- Bozpolat, E. (2010). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği), **Zeitschrift für die Welt der Türken**, 2(1), 411-428.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). **Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı** (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ersoy, A. (2007). Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü son sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. **Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 24-26 Ekim 2007** (s. 179-184). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Geçgel, H. ve Burgul, F. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin okuma ilgi alanları. **TÜBAV Bilim**, 2(3), 341-353.
- Gömlüksiz, M.N. (2004). Geleceğin öğretmenlerinin kitap okumaya ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği), **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 1(1), 1-21.
- Karaşahin, M. (2009). **İlköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuma kültürlerinin değerlendirilmesi**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Mavi, H. F. ve Çetin, B. (2009). Beden Eğitimi öğretmen adaylarının kitap okumaya ilişkin görüş ve tutumlarının değerlendirilmesi. **C.B.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**. 4(1), 1-11.
- Odabaş, H. (2003). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığına etki eden faktörler. **Bilgin**, 2, 3-6.
- Odabaş, H., Odabaş, Z.Y. ve Polat C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. **Bilgi Dünyası**, 9(2), 431-465.

- Özbay, M., Bağcı, H. ve Uyar, Y. (2008). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 9(15), 117-136.
- Sağlam, M., Suna, Ç. ve Çengelci, T. (2008). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını etkileyen etmenlere ilişkin görüş ve önerileri. **Milli Eğitim Dergisi**, 178, 8-23.
- Saracaloğlu, A.S., Karasakaloğlu, N. ve Aslantürk, E. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının okuma ilgi ve alışkanlıklarının karşılaştırılması (Adnan Menderes ve Uludağ Üniversiteleri örneği), **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 19(3), 457-480.
- Saracaloğlu, A.S., Yenice, N. ve Karasakaloğlu, N. (2009). Öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerileri ile okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişki. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 6(2), 166-185.
- Sevmez, H. (2009). **Türkçe öğretmen adaylarının okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanımı üzerine bir inceleme (SÜ Eğitim Fakültesi örneği)** (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.
- Şahiner, Y. (2005). **İlk ve orta öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin okuma alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörler (Elmadağ ilçesi örneği)** (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
- Temizkan, M. ve Sallabaş, M.E. (2009). Öğretmen adaylarının okuma ve yazmaya yönelik tutumlarının karşılaştırılması. **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 8(27), 155-176.
- Ungan, S. (2008). Okuma alışkanlığımızın kültürel altyapısı. **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(1), 218-228.
- Yalınkılıç, K. (2007). Türkçe öğretmen adaylarının okumaya ilişkin tutum ve görüşleri. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1(1), 226-241.
- Yılmaz, B. (2002). Ankara'daki ilköğretim öğretmenlerinin okuma ve Halk Kütüphanesi kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. **Türk Kütüphaneciliği**, 16(4), 441-460.
- Yılmaz, M. (2009). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir inceleme (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü örneği). **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 3(37), 144-167.

- Yılmaz, M. ve Benli, N. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. **Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi**, **12(1)**, 281-291.
- Yılmaz, Z.A. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığı. **İlköğretim Online**, **5(1)**, 1-6.